

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

5. Радиоигры и их применение в контрразведывательной работе органов КГБ / кол. авторов. – М. : Редакционно-издательский отдел, 1964. – 239 с.

6. Операция «Монастырь» – блестящая радиоигра советской контрразведки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.eg.ru/society/435009/>; В. С. Антонов Операция «Монастырь» / Независимое военное обозрение [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://nvo.ng.ru/spforces/2012-07-13/14_monastyr.html.

7. Верес Я. Я. Обзор оперативной игры с американской разведкой (По архивному агентурному делу «Метеор») / Я. Я. Верес . – М., 1969. – Держ. галуз. арх. СБУ. – Ф. 13. – Арх. № 623.

8. Кузнецов С. Агент «Эрвин» в оперативной игре «Коллеги» / С. Кузнецов // Сборник КГБ. – М., 1984. – № 101. – 80 с.

Рецензенты:
доктор юридических наук, доцент
Ю. Найдьон,
кандидат юридических наук
Р. Курок

Аннотация. В статье на основе анализа научных и историко-публицистических исследований рассмотрен генезис оперативной игры в решении задач обеспечения безопасности государственных образований.

Ключевые слова: оперативная игра, контрразведывательная деятельность, скрытое влияние, дезинформация.

Abstract. On the basis of analysis of scientific and historic-and-publicistic researches, the genesis of operational games in solving problems of security of national unions is considered in the article.

Key words: operational game, counterrintelligence activity, hidden influence, information deception.

УДК 316.28

ФОРНОЛЯК Валентина Миколаївна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

Постановка проблеми. З початку проведення антитерористичної операції, а надалі й операції Об'єднаних сил (ООС) на Сході України проблема протидії тероризму набула в нашій державі особливої актуальності. Відповідними силами і

засобами розвідувальних органів та спецслужб Російської Федерації постійно здійснюються численні провокації та терористичні акти на частині території Донецької й Луганської областей України.

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

У відповідь на їхню збройну агресію вищим військово-політичним керівництвом держави вжиті невідкладні заходи щодо забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України. Зокрема, був виданий Указ Президента України від 13 квітня 2014 року № 405 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» [1].

Перед центральними органами державної влади, зокрема тими, які є суб'єктами боротьби з тероризмом, як ніколи гостро постає питання щодо запобігання та протидії будь-яким проявам тероризму. Це зумовлено тим, що терористична діяльність несе пряму загрозу національній безпеці України, про що йдеться у ст. 7 Закону України від 19 червня 2003 року № 964-IV «Про основи національної безпеки України» [2].

Питання законодавчого регулювання діяльності та взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом (далі – СБТ) в Україні на сьогодні потребують серйозного осмислення. Проведення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил на Сході України зумовило необхідність застосування на державному рівні нових підходів до формування сучасної, потужної та боекдатної антитерористичної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження засвідчують наявність різних підходів до визначення поняття «взаємодія». Феномен взаємодії досить багато-

аспектний. У науковій літературі проблеми взаємодії правоохоронних та інших державних органів досліджували українські вчені В. Антипенко, О. Бандурка, П. Біленчук, В. Білоус, А. Глієвий, В. Коновалова, М. Корнієнко, В. Крутов, В. Ліпкан, Т. Мамотенко, І. Мусієнко, В. Підболячний, С. Піскун, В. Плішкін, В. Пчолкін, І. Рижов, Б. Розвадовський, Є. Скулиш, В. Строгий, В. Шепітько та ін. Однак в їхніх наукових роботах не була врахована специфіка взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом (як між собою, так і з іншими суб'єктами публічної адміністрації) під час проведення АТО.

Метою статті є визначення та систематизація нормативно-правових засад взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, задіяних у проведенні ООС, а також кола їх повноважень для формування пропозицій щодо удосконалення організаційно-правового забезпечення протидії терористичній діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Події, котрі відбуваються на Сході нашої країни, засвідчили, що контролювати та стабілізувати їх можна завдяки спільним зусиллям не лише суб'єктів боротьби з тероризмом, але й органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Саме тому взаємодія державних та громадських організацій за таких умов повинна бути найбільш чіткою та деталізованою в умовах наявної реальної загрози життю громадян, представників СБТ та інших державних органів і загалом національній безпеці держави.

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

Відповідно до законодавства України суб'єкти боротьби з тероризмом наділені правом здійснювати функціональні обов'язки в межах своєї компетенції під час проведення анти-терористичних заходів. Зокрема, у ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» визначений перелік суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом та залучаються до участі в ООС. Такими суб'єктами є: Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю; Міністерство внутрішніх справ України; Національна поліція; Міністерство оборони України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; Управління державної охорони України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи.

До участі у здійсненні заходів, пов'язаних із попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються у разі необхідності також: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; Служба зовнішньої розвідки України;

Міністерство закордонних справ України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

За рішенням керівництва до участі в антитерористичних заходах можуть бути залучені з дотриманням вимог цього закону й інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості і форми власності, їх посадові особи, а також громадяни за їх згодою [3].

Специфіка діяльності цих суб'єктів передбачає їх взаємодію як за структурно-функціональним, так і

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

просторово-часовим принципом, що потребує обґрунтування та знаходження ефективних шляхів удосконалення теоретико-методологічного та нормативно-правового супроводження.

Незважаючи на досить поширене вживання терміна «взаємодія», зараз відсутнє загальноприйняте його визначення, в законодавстві також не розкрито зміст цього поняття, хоча воно широко використовується як в теорії, так і в практиці спільної діяльності різних державних органів.

Вирішальне значення для протидії тероризму в Україні має чітка взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом, котра заснована на нормативно-правових актах, погоджена за метою, місцем і часом діяльності незалежних один від одного в адміністративному відношенні представників різних відомств СБТ, що виражається в найбільш доцільному сполученні властивих цим фахівцям засобів і методів, яка спрямована (взаємодія) на вирішення завдань щодо протидії тероризму. Дійсно, функціонування будь-якого державного органу влади неможлива без взаємодії з іншими суб'єктами владних повноважень, фізичними чи юридичними особами. Їхня спільна діяльність регламентована чинним законодавством, яке й встановлює напрями колегіальної діяльності відповідних суб'єктів, а також ключові форми їх взаємодії.

Варто зазначити, що взаємодія СБТ завжди є узгодженою за місцем, часом та порядком дій. Ці та інші аспекти знаходять своє закріплення у відповідних спільних нормативно-

правових актах. Зокрема, І. П. Козаченко та В. Л. Регульський зазначають, що взаємодія передбачає концентрацію сил, засобів і методів для досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибір таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково стислі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, при найменших затратах і при безумовному дотриманні чинного законодавства [4, с. 36]. Зважаючи на висловлені погляди науковців, підкреслимо, що взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом передбачає не лише спільну діяльність щодо досягнення відповідної мети, а й об'єднання їх сил та засобів, що необхідні для реалізації поставлених завдань. Окрім того, взаємодія вказаних суб'єктів покликана розробити та використовувати саме ті форми та методи, які є найбільш доцільні для такої діяльності. З точки зору Л. В. Бородича, сутністю взаємодії є сумісна діяльність двох або більше підрозділів, не підпорядкованих по службі, для концентрації сил, засобів і здійснення таких спільних заходів, вибору таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань суб'єктів взаємодії, з найменшими їх витратами, при безумовному дотриманні чинного законодавства [5, с. 17]. Основний зміст взаємодії, на думку Ю. О. Безусої, полягає в тому, що вона дозволяє поліпшити інформаційне забезпечення, встановити причини, передумови й умови порушень, скоротити обсяги

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

перевірок, забезпечуючи високий рівень результативності [6].

Виходячи з викладеного, зазначимо, що взаємодія СБТ здійснюється з метою ефективного виконання поставлених перед ними завдань для досягнення максимального результату з найменшим використанням сил та засобів.

У свою чергу, А. В. Катещенок, І. О. Кириченко, І. М. Неклонський також стверджують, що для організаційного забезпечення протидії тероризму важливе значення має налагодження тісної взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, зокрема, МО, СБУ, МВС та ДСНС. Проте, на думку авторів, проблема полягає в тому, що розроблені нормативно-правові акти здебільшого регламентують питання взаємодії, які зумовлені відомчими інтересами. Тому об'єктивно оцінити ефективність взаємодії підрозділів зазначених вище структур не можна у зв'язку з невизначеністю критеріїв оцінювання [7, с. 36].

Аналіз поглядів науковців щодо сутності поняття «взаємодії» дозволив виокремити наступні ознаки взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, зокрема:

– суб'єкти, які взаємодіють, не підпорядковані один одному;

– спільна діяльність декількох суб'єктів, яка регулюється відповідними нормативно-правовими актами, погоджена за цілями, місцем, часом, засобами;

– діяльність суб'єктів взаємодії є планомірною та спрямованою на досягнення певної мети;

– суб'єкти взаємодії мають рівні права та є партнерами;

– взаємодія передбачає не лише спільну діяльність, а й об'єднання сил та засобів.

Вимога про взаємодію суб'єктів боротьби з тероризмом закріплена в нормативно-правових актах, зокрема, відповідно до ст. 8 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, зобов'язані:

1) взаємодіяти з метою припинення протиправної діяльності осіб, причетних до тероризму, в тому числі міжнародного, фінансування, підтримки чи вчинення терористичних актів та злочинів, які скоєні з терористичною метою;

2) здійснювати обмін інформацією щодо заволодіння чи виникнення загрози заволодіння терористичними групами (терористичними організаціями) зброєю, вибуховими речовинами, іншими засобами масового ураження; перетинання державного кордону України її громадянами, іноземцями та особами без громадянства з метою вчинення терористичних актів; 3) сприяти забезпеченню ефективного прикордонного контролю, контролю за видачею документів, що посвідчують особу, та проїзних документів з метою запобігання їх фальсифікації, підробленню або незаконному використанню;

4) запобігати діям або пересуванню терористів, терористичних груп чи терористичних організацій, а також осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів або причетності до міжнародних терористичних груп чи організацій;

5) припиняти спроби іноземців, щодо яких є дані про їх причетність до

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

міжнародних терористичних груп чи організацій, здійснювати транзитний проїзд через територію України [3].

Варто зазначити, що відповідно до п. 5 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» на підрозділи, які реалізують оперативно-розшукову діяльність, покладається обов'язок здійснювати взаємодію між собою та з іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого й повного попередження, виявлення та припинення злочинів [8]. Зважаючи на положення цієї статті, окреслимо коло суб'єктів взаємодії в ході проведення оперативно-розшукової діяльності в районі операції Об'єднаних сил з метою відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону та відсічі збройній агресії Російської Федерації, а саме відбувається взаємодія між оперативно-розшуковими підрозділами суб'єктів боротьби з тероризмом, зазначених у статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», Служби безпеки України, Національної поліції, Державного бюро розслідувань, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони, органів доходів і зборів, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, розвідувального органу Міністерства оборони України.

26 листопада 2018 року після агресії Російської Федерації у Керченській протоці в Україні прийнято рішення щодо запровадження воєнного стану в 10 областях на 30 днів.

Правовою основою для введення воєнного стану є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та Указ Президента України про введення воєнного стану. Так, відповідно до ст. 18 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначається, що порядок взаємодії військового командування та військових адміністрацій з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади щодо забезпечення додержання правового режиму воєнного стану, захисту безпеки громадян та інтересів держави, а також підпорядкування чи оперативного підпорядкування їм інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів, або їх з'єднань, військових частин, установ та організацій визначається Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України [9].

Поряд з цим відповідно до ст. 11 Закону України «Про оборону України» Генеральний штаб Збройних Сил України, як головний військовий орган з планування оборони держави, управління застосуванням Збройних Сил України, координації та контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями та правоохоронними органами у законодавчо визначених межах організовує стратегічне розгортання Збройних Сил України та інших військових формувань, взаємодію з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади під час виконання завдань оборони держави. Згідно з ч. 5

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

ст. 18 зазначеного закону основні завдання, заходи щодо підготовки та ведення територіальної оборони, до виконання яких залучаються, у межах повноважень, Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, органи внутрішніх справ та інші відповідні правоохоронні органи визначаються Положенням про територіальну оборону, яке затверджує Президент України [10].

Виходячи з викладеного, можемо констатувати, що взаємодію суб'єктів боротьби з тероризмом під час проведення ООС можна охарактеризувати як спільну та узгоджену діяльність уповноважених суб'єктів, що здійснюється на сформованій правовій основі, та яка спрямована на реалізацію завдань із виявлення, запобігання, розслідування, кримінального переслідування, припинення прихованих та відкритих злочинних посягань на національну безпеку за допомогою закріплених в нормах права правових засобів здійснення цієї діяльності. Порядок взаємодії між військовими формуваннями та іншими органами, які діють у межах своєї компетенції в районі ООС, визначено спільними розпорядчими документами Генерального прокурора України, Міністра внутрішніх справ України, Голови Державної прикордонної служби України, Голови Служби безпеки України, Міністра оборони України та керівника антитерористичного центру при Службі безпеки України. Їх положеннями врегульовано багато питань, які виникають у щоденній діяльності військових формувань, зокрема тих,

що мають статус правоохоронного органу.

При взаємодії підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом на території проведення ООС характерним є:

- налагоджений взаємозв'язок, обмін інформацією та узгодженість дій між підрозділами;

- реалізація в умовах виконання заходів із забезпечення національної безпеки, відсічі збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях;

- рішення про взаємодію приймається на основі чинного законодавства, наказів Командувача Об'єднаних Сил, рішень вищого керівництва за підпорядкуванням та реальної обстановки;

- узгодження дій щодо виявлення ознак злочинної діяльності, зокрема, пов'язаної з посяганням на державний суверенітет України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях.

Для оптимізації взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом під час виконання службово-бойових завдань в умовах операції Об'єднаних сил, на нашу думку, потрібно:

- визначення критеріїв оцінювання ефективності спільної діяльності;

- забезпечення інформаційного обслуговування діяльності системи боротьби з тероризмом;

- налагодження тісних як внутрішніх, так і міжвідомчих зв'язків;

- обговорення результатів взаємодії на міжвідомчих нарадах;

- використання інноваційних комунікативних форм і технологій налагодження взаємодії;

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

– підвищення професійної майстерності представників підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом тощо.

Висновки. Таким чином, як свідчать результати нашого дослідження, суб'єктами протидії загрозам терористичного характеру в районі ООС є учасники правовідносин у сфері протидії тероризму, що мають визначені законом повноваження щодо виявлення, протидії, знищення та зменшення негативного впливу терористичної діяльності. Зміна ситуації на території проведення ООС від стабілізації до звільнення території від окупантів та захисту територіальної цілісності України потребує вдосконалення форм і способів взаємодії оперативних підрозділів силових і правоохоронних органів, які залучені до ООС.

З метою підвищення ефективності виконання покладених на суб'єктів боротьби з тероризмом завдань та

удосконалення їх професійної підготовленості у сфері боротьби з тероризмом в умовах проведення ООС важливо: формувати високу професійну, тактичну, психологічну готовність до виконання службових завдань в умовах ООС; вдосконалювати форми та методи діяльності шляхом проведення спільних командно-штабних, тактико-спеціальних і оперативно-тактичних навчань, спільних комплексних занять; відпрацювання питань взаємодії з іншими відомствами та громадськими організаціями при виконанні спільних оперативно-бойових завдань; використовувати світовий досвід боротьби з тероризмом на території проведення ООС; забезпечувати постійну бойову та мобілізаційну готовність представників суб'єктів боротьби з тероризмом; поглиблювати спеціалізацію підрозділів згідно зі специфікою оперативної обстановки.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14 квітня 2014 року № 405/2014 // Офіційний вісник Президента України. – 2014. – № 14. – Ст. 745.

2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.www.rada.gov.ua>.

3. Про боротьбу з тероризмом [Електронний ресурс]: Закон України від 20 бе-

резня 2003 року № 638-IV. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.

4. Козаченко І. П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності: монографія / І. П. Козаченко, В. Л. Регульський. – Львів: Львів. ін-т внутр. справ при Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 219 с.

5. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: підручник / за ред. Л. В. Бородича. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 1999. – Т. 1. – 390 с.

6. Безуса Ю. О. Поняття та сутність взаємодії в діяльності поліції (міліції) країн СНД [Електронний ресурс] /

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

Ю. О. Безуса. – Режим доступу : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1803?locale-attribute=en>.

7. Катещенок А. В. Взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом під час формування системи заходів з антитерористичного захисту об'єктів зберігання військових засобів ураження / А. В. Катещенок, І. О. Кириченко, І. М. Неклонський // Честь і закон. – 2013. – № 4 (47). – С. 36.

8. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992

року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

9. Про правовий режим воєнного стану [Електронний ресурс] : Закон України від 12 травня 1991 року / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

10. Про оборону України [Електронний ресурс] : Закон України від 6 грудня 1991 року / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.

Рецензенти:

кандидат юридичних наук, доцент

О. Звонарьов,

кандидат юридичних наук, професор

Ю. Дмитренко

Аннотація. В статтю систематизовані нормативно-правові принципи взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, які приймають участь в проведенні операції Об'єдинених сил, а також сформульовані пропозиції по удосконаленню організаційно-правового забезпечення протидії терористичній діяльності в Україні.

Ключевые слова: суб'єкти боротьби з тероризмом, операція Об'єдинених сил, взаємодія, повноваження, законодавство.

Abstract. The article systematizes regulatory and legal norms of interaction of the anti-terrorist activity participants who take part in the conduct of Joint Forces operation; the proposals to improve the organization and legal provisions to counteract terrorist activities in Ukraine are formulated as well.

Key words: anti-terrorist activity participants, Joint Forces operation, interaction, powers, legislation.